

Szaty Liturgiczne w kościele Greckokatolickim

Pierwotne wspólnoty chrześcijańskie nie używały jakiś wyjątkowych szat przeznaczonych do kultu Bożego. Jedyną dodatkową szatą, którą wówczas ubierano był „talit” – kawałek tkaniny, którym modlący się chrześcijanie pokrywali swe głowy i ramiona. Jednak z czasem zrodziła się potrzeba używania wyjątkowych szat, które będą podkreślały powagę sacrum. Dzisiejsze szaty kapłana kształtowały się na przestrzeni wieków, a swój pierwowzór czerpią z trzech rodzajów szat starożytnych: długiej tuniki (chitonu) – przypominającej dzisiejszy płaszcz, felonionu i wstęgi, które noszono w święta, były oznaką zajmowanego statusu społecznego. W pierwszych wiekach chrześcijaństwa kapłani odprawiali Nabożeństwa we wschodnich szatach, albo ubierali biały chyton, podobnie jak starotestamentalni kapłani. Biskup miał na głowie „sudar” tzn. dzisiejszą mitrę. Struj kapłana był biały. Czarne szaty nosili tylko zakonnicy na znak zrzeczenia się materialnego świata. Z czasem czarne szaty przyjęli także kapłani eparchialni (diecezjalni).

W tradycji bizantyjskiej wyróżnia się 5 kolorów szat liturgicznych:

- białą (srebrną) symbolizująca światłość Bożej Chwały i oświecenie umysłu, używa się na największe święta np. Paschę - Zmartwychwstanie Pańskie;
- żółty (złoty) symbolizuje aniołów, używany najczęściej w przeciągu roku liturgicznego;
- czerwony – symbolizuje szatę w którą był ubrany Chrystus przed Piłatem, krew męczenników – kolor postny używany szczególnie w Wielkim Poście, na pogrzebach;
- niebieski kolor używany podczas świąt Maryjnych;
- zielony raz w roku na Zesłanie Ducha Świętego.

Stychar (alba) - jest to długa prosta szata z rękawami, którą ubiera na siebie każda osoba posługująca przy ołtarzu, od biskupa po lektora.

Dalmatyka – jest to alba dla diakonów i pod-diakonów. Dalmatyka jest to szata takiego samego kroju co alba, ale wykonana z lepszego materiału. Zazwyczaj obszyta ozdobną taśmą, a na plecach ma wyhaftowany krzyż.

Dalmatyka i Orar

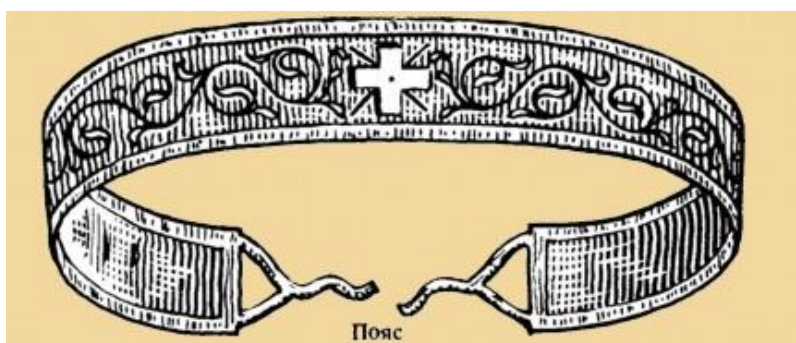

Orar (stuła diakona i poddiakona) – jest to długi i na 10-15 cm szeroki pas, którym przewiązuje się diakon przez prawe ramie i pod prawą rękę podczas nabożeństw. Pierwotnie orar służył do obcierania ust wiernym przyjmującym Komunię Świętą. Symbolizuje skrzydła aniołów, gdyż diakon spełniając wszystkie obrzędowe funkcje w czasie nabożeństwa, ma niejako przypominać służących Bogu aniołów.

Felon (ornat) – jest to długa i szeroka szata nie posiadająca rękawów, uszyta w kształcie dzwonu. Symbolizuje szkarłatny płaszcz w który sądzono Chrystusa przed Piłatem. Ubierana wyłącznie przez kapłana, bądź biskupa do nabożeństw na stychar (albę). W pierwotnym kościele był ubiorem zarówno księży, jak i biskupów, od XV wieku biskupi noszą sakoss – formą przypomina dalmatykę diakona.

Epitrachyl (stuła) – jest wąski pas wykonany z tego samego materiału co ornat, połączony miejscami ze sobą, przypomina orar diakona, tylko, że kapłan zakłada go na szyję, a jego końce zwisają na piersiach. Na epitrachilu znajduje się 7 wyszytych krzyży, które symbolizują 7 sakramentów świętych i 7 darów Ducha Świętego.

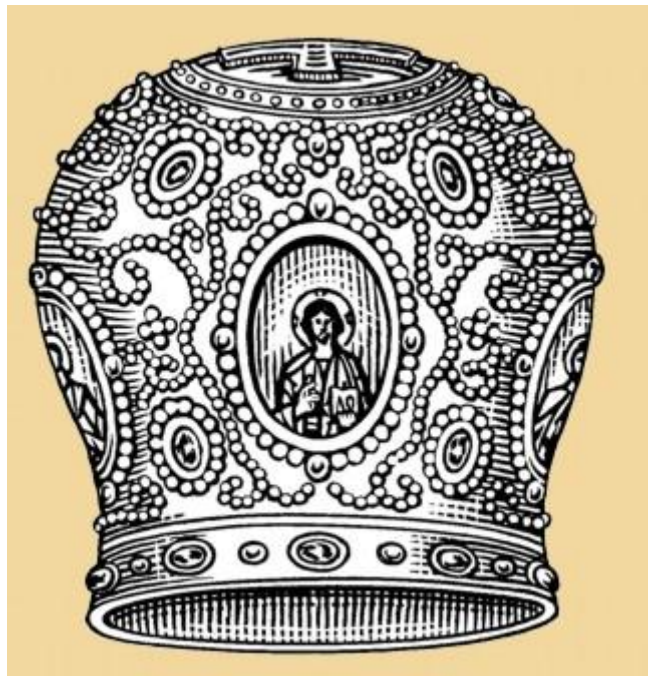
Pas (uk. pojās) – służy do przepasywania się, kapłan niejako przywiązuje nim epitrachyl (stułę) do stycharia (alby). Symbolizuje Bożą siłę, która dodaje otuchy do odprawiania nabożeństwa.

Narękawniki (uk. narukawnyky) - jest część szaty liturgicznej, która kapłan nakłada na ręce, aby ściągnąć rękawy stycharia (alby), które mogły by przeszkadzać w kulcie. Są wykonane z tego samego materiału co felon (ornat), symbolizują sznur, którym związano ręce Chrystusa.

Mitra – nakrycie głowy ozdobione ikonami i szlachetnymi kamieniami. Oznaka godności archiprezbitera mytrofornego (infulat). Mitry noszone przez biskupów są zwieńczone krzyżem.

SZATY BISKUPA

Biskup do Boskiej Liturgii ubiera część tych samych szat co kapłan: stychar (albę), epitrachyl (stulę), pas i narękawniki.

Dodatkowe szaty, które ubiera biskup to: nabledrnyk, sakkos, omofor, enkolpion i panagija.

Nabledrnyk – kawałek materiału w kształcie rombu, zawieszony na prawej stronie pod ramieniem nad kolaniem. Symbolizuje miecz duchowy – Słowo Boże. W tradycji rosyjskiej biskupi zwieszają podobną część szaty na lewy bok pod ramię, którą nazywają palicą – symbolizuje duchową tarczę.

Sakkos - nazwa tej szaty wywodzi się z j. hebrajskiego i oznacza szatę pokory i nawrócenia – szkoda, że biskupi tak często o tym zapominają. Dawniej biskup zamiast sakkosu używał

felonu (ornatu), sytuacja ulega zmianie w XV wieku. Sakkosu używali pierwotnie greccy imperatorzy, od nich szatę przyjęli patriarchowie, następnie metropolici i biskupi. Sakkos bardzo przypomina dalmatykę diakona, wyróżnia się większą starannością wykonania i bogatszymi ozdobami np. dzwoneczki.

Omofofor (paliusz) – jest to szata odróżniająca biskupa od innych kapłanów. Wykonana z białej owczej wełny – symbolizuje zagubioną owcę, której szuka dobry pasterz. Omofor – greckie słowo oznacza omos – ramię i fero – niosę. Sakkos to szeroki pas z naszytymi krzyżami, który biskup ubiera na sakkos lub felon (ornat).

Panagija – jest to medalion z przedstawieniem Bogurodzicy, który biskupi zawieszają na piersiach. Słowo panagija pochodzi od greckich słów pan – zawsze i hagijos – święty. Dawniej w panagiji znajdowały się relikwie świętych, które miały przypominać biskupom, że powinni być przygotowani na śmierć męczeńską, gdy tylko będzie wymagała od nich tego chwila.

Enkolpion – medalion zawieszany na piersiach arcybiskupa w takiej samej formie jak panagija, tylko, że z przedstawieniem Jezusa Chrystusa.

Mantja – wierzchnie okrycie zakonników po ślubach wieczystych. Tradycyjna mantia monacha (zakonnika) jest w kolorze czarnym – rodzaj szerokiego płaszcza. Mantia biskupa może być w różnym

kolorze, z przedstawieniami czterech ewangelistów.

Pastorał (żezł) - symbol godności biskupiej.

Orylec - mały okrągły dywanik przedstawiający szybującego orła nad Jerozolimą. Symbol władzy biskupiej sprawowanej nad powierzonym mu ludem.

Dykirion i trykirion (świeczniki) – świeczniki używane przez biskupów podczas liturgii pontyfikalnej, służące do błogosławieństwa wiernych. Nazwa wywodzi się j. greckiego dio – dwa i tris – trzy, a kirios - świeca. Są to dwa świeczniki jeden ma dwie świeczki – symbolizujące boską i ludzką naturę Chrystusa, a drugi trzy świece – symbolizujące Trójjedynego Boga.

Każdy kapłan wchodzący do świątyni jest zobowiązany, aby miał na sobie pidriasnyk (sutannę), riasę (szata ubierana na sutannę z bardzo szerokimi rękawami) i nakrycie głowy.